

MALMÖ HÖGSKOLA

Languages on this page:

ISSN 1652-7224 ::: Publicerad den 6 juni 2009

Utskriftsvänlig pdf-fil

[Läs mer om idrott och fysisk bildning på idrottsforum.org](#)[Läs mer om idrott och genus på idrottsforum.org](#)[Läs mer om svensk idrott, idrottspolitik och idrottsforskning på idrottsforum.org](#)[Läs artikeln "Flickor och pojkar i text och bild" av Karin Grahn](#)

Trots årtionden av aktiv kamp för jämställdhet från olika kvinnoorganisationer, och trots att jämställdhet numera inkluderas i alla politiska partiers program och ständigt står högt på dagordningen i den allmänna politiska debatten, är till exempel löneskillnaden mellan män och kvinnor fortfarande 16 procent – lika stor som 1992; det skulle kosta 102 miljarder kronor att jämna ut skillnaden. Bristen på jämställdhet finns på de flesta samhällsområden, och självfallet också inom idrotten. Detta visar sig i fördelningen av resurser på olika sätt och i alla sammanhang, från träningstider i den lilla landsortsklubben till den svenska olympiska kommitténs prioriteringar. Hur kan detta komma sig? En som sökt komma jämställdhetsproblematiken inom idrotten in på livet är Karin Grahn, som disputerade 2008 på avhandlingen *Flickor och pojkar i idrottens läromedel: Konstruktioner av genus i ungdomsträna­r­ut­bil­d­ning­en* (Göteborgs universitet). Grahn har studerat olika idrotters läromedel, såväl individuella som lagidrotter, såväl egenproducerade som läromedel framtagna av idrottsrörelsens eget studieförbund, och hon har analyserat synen på pojkar och flickor som den kommer till uttryck i text och bild i materialet. Suzanne Lundvall har läst Karin Grahns avhandling, och hon reserverar sig mot det stora antalet delstudier, syften och delsyften, frågeställningar och delfrågeställning, men anser att Grahns empiri och slutsatser fört vår kunskap i området framåt i väsentlig grad.

Avhandling om idrottens genusproblematik

Suzanne Lundvall

Gymnastik- och idrottshögskolan, Stockholm

*Karin Grahn***Flickor och pojkar i idrottens läromedel: Konstruktioner av genus i ungdomsträna­r­ut­bil­d­ning­en**

234 sidor, hft.

Göteborg: Göteborgs universitet 2008

(Göteborg Studies in Educational Sciences)

ISBN 978-91-7346-623-3

Tidigt i sin avhandling slår Karin Grahn fast: Idrotten bygger på olikhet, men den konstruerar också olikhet. Hon tar bl.a. stöd i Håkan Larssons avhandling *Iscensättning av kön*, och ger under de drygt 200 sidorna många exempel på hur detta sker, dels genom sin egen studie, dels genom exempel från andras studier. Konstruktioner och hur dessa skapas och reproduceras blir ett återkommande tema, liksom hur idrotten könsmärks genom språket och den genusregim som stadfäster en ordning som bara utmanas ibland inom idrotten.

GÖTEBORG STUDIES IN EDUCATIONAL SCIENCES 264

Karin Grahn

Flickor och pojkar i idrottens läromedel

Konstruktioner av genus i ungdomsträna­r­ut­bil­d­ning­en

GÖTEBORGS UNIVERSITET
ACTA UNIVERSITATIS GOTHOBURGENSIS

Syftets konstruktion

Ett av avhandlingens övergripande syften är att ge kunskap om hur genus konstrueras i "ungdomstränarutbildningars" läromedel. Det andra är att ge fördjupad kunskap om hur genus konstrueras genom texter som behandlar ungdomar i puberteten och åren där omkring. Grahn undersöker det förstnämnda syftet på flera sätt, dels genom att kartlägga förekomsten av flickor och pojkar i text och på bild samt om flickor förekommer lika eller olika mycket som könsspecifika respektive generella idrottare, dels genom att studera hur olika idrotter skapar olika genusregimer genom sitt sätt att avbilda eller beskriva idrottare. Vidare undersöker hon hur flickor och pojkar positioneras i relation till varandra och om det finns normerande positioner samt hur idrotten könsmärker, normerar och förstärker genuskonstruktioner. Ja, här blir det många ingångar runt ett likartat tema: hur flickor och pojkar framträder i läromedlen ur ett genusperspektiv, och hur denna representation sker, kulturellt, socialt och medialt.

Det andra övergripande syfte fokuserar Grahn kring pubertetsåren och hur olika tema konstruerar sitt kunskapsinnehåll genom den genre, stil och diskurstyp som återkommer när flickor respektive pojkar positioneras i bild och text som individer/kön/idrottare. Även här används de texter som valts ut från den första kvantifieringen.

Urvalet

Det är ett spännande urval av olika idrotters läromedel som blir granskade: lagidrotterna fotboll, innebandy och handboll samt de individuella idrotterna simning, friidrott och gymnastik. Samtliga handlar om ungdomsträning. Ett par av idrotterna har helt egna läromedel, andra en kombination av SISU-litteratur samt egenproducerad. Ett motiv till urvalet är att vardera specialidrott kan ses som en genusregim, vilket innebär att varje idrott har sitt sätt att se på kön. Och det visar sig sedan i resultatdelarna att valet av idrotter får betydelse för vad som framträder.

För att få grepp om urvalet gör Grahn också en definition av läromedel: att de ska ha ett utbildningssyfte och vara texter av pedagogisk karaktär. Hon använder sig av Selander & van Leeuven's textanalytiska analysverktyg *stil* (presenterande med olika grad av faktamässighet, problematiserande) och *genre* (förklarande, övertalande, berättande, instruerande). Till detta läggs diskursbegreppet för att ytterligare kunna fånga in hur olika tema kring ungdomars pubertet beskrivs, problematiseras och genusifieras. Inspiration kring diskursbegreppets användning och funktion hämtar Grahn från Winther, Jørgensen och Phillips.

Metoden

Grahn använder en kvantitativ innehållslig textanalys för del ett (Bergström & Boréus) och även för del två, men då med en annan analysbotten som tar sin utgångspunkt i Hirdmans teorier om hur genus konstrueras genom relationer mellan människor (exempelvis man-kvinna), operationaliserad genom hennes genusformler (A-a, A-B, aB, Ba osv.).

Det kvantitativa underlaget har samlats in via en scannerpenna (som jag gärna velat veta mer om) och underlagen har därefter analyseras kvantitativt utifrån vad som framträder explicit i del ett. Grahn gör här även en kvalitativ läsning av materialet för att få förståelse för hur mycket och vad som skrivs. Metodens reliabilitet när det gäller kodning/kodningsschema har säkerställts genom en extern bedömare.

Delstudie två arbetar enbart med en kvalitativ textanalys där pubertetsperioden och ungdomarnas fysiska, psykiska och motoriska utveckling ligger i fokus. Analysen bearbetas med de ovan nämnda analysverktygen stil, genre och diskurs (förklaringsgrund och nivåer).

Grahns metod och analyssteg är inte helt lätta att ta till sig vid en genomläsning. Här krävs att man "håller i hatten", men också att man klarar av att urskilja ett flertal olika teoretiska utgångspunkter för de analyssteg och verktyg hon använder sig av. Jag hade uppskattat någon form av visuell illustration för att hitta rätt i forskningsdesignen. Min anmärkning har ingenting att göra med att något saknas – snarare blir det lätt ogenomträngligt eftersom Grahn är detaljerad och mån om att läsaren ska hänga med i varje del, varje delstudies "delsyftesfrågeställning", varje kodningsschema och nytt användningssätt av utvalda textsnitt.

” Jag njuter av att Grahn inte släpper sitt analytiska sinne utan fyller på med bild efter bild som kan utmana vårt sätt att se på relationer inom och mellan kön.

Jag hade gärna haft färre delfrågeställningar – det tror jag hade hjälpt fokus på metod- och databearbetningsavsnittet (analysdelen). Nu får vi alla delar som undersöks och alla analyssteg (vilket är en god ambition) – men mycket lite av den teoretiska inramningen för själva forskningsmetoden textanalys och de två valda ingångarna på denna: innehållsanalys samt stil och genre (läromedelsanalys). Diskursanalysen blir så en tredje ingång på analys och tolkningsarbetet, förutom en mer övergripande genusteoretiskt förhållningssätt.

Resultatdelens överraskningar!

Visst ler man igenkännande när det visar sig att idrotten, ur en aspekt, i stort lärt sig jämlikhetsdiskursen så till vida att pojkar och flickor i genomsnitt förekommer i text ungefär lika mycket – även om det skiljer sig mellan idrotterna. Talar vi om bilder, så överväger bilder på pojkar/män i alla idrotter utom simning. I lagidrotterna nämns pojkar mer än flickor, medan i simning och gymnastik återfinns flickor nästan dubbelt så ofta. Grahn noterar att detta i huvudsak inte beror på idrotternas egenproducerade litteratur, utan på att dessa två idrotter använder SISU-material.

Mannen som norm är tydlig, konstaterar Grahn. Och könspecificeringen är större än könsneutraliseringen. Och den generelle idrottaren framställs som pojkar. Och ska elitidrottare omnämnas återges manliga dito 119 ggr mot 15 för kvinnliga. Den idrott som framställs i resultatdelen som minst präglad av genusregimen ”mannen som norm” är gymnastik, som snarare erbjuder en motdiskurs. Men som Grahn konstaterar detta leder trots allt inte till att den kvinnliga gymnasten intager en normerande position.

Grahn gör också i sina analyser intressanta iakttagelser kring hur könsneutral text används, vilken skulle kunna uppfattas som en utmaning mot rådande genusordning – men om detta, som i fotbollens material, kombineras med ett bildmaterial som nästan helt och hållet fokuserar män känns utmaningen ofarlig. Det Grahn iakttar är hur idrottens jämställdhetsdiskurs hanterar ”olika men med lika värde” – och hur det medfört en slags legitimering av att hitta särskiljande drag och behov av att lyfta fram (flickornas) särskilda behov.

Detta framträder framförallt i avhandlingens del två. Här har idrotten valt att tydliggöra ”skillnaderna” mellan könen. I sin tematisering av hur flickor och pojkar framställs utmanar allas våra idéer om detta att ”ha ett kön”. Och jag rekommenderar läsaren av avhandlingen att läsa denna del två i avhandlingen med tid för reflektion – för här finns anledning till detta.

Den viktiga poängen/nyheten (som jag ser det) i Grahns avhandling och som återfinns i delen som handlar om puberteten och hur denna skildras i text och bild, är inte att flickor och pojkar beskrivs olika, ges olika grader av aktivitet och passivitet, olika motivationsbilder etc. Nej, det som är spännande är hennes sätt att med hjälp av Connell fundera kring hur feminitet aldrig ännu fått framstå som normerande för båda könen! Kan kvinnor bli den normerande, dvs. den som pojkarna kan jämföra sig med? Och hur skulle detta kunna paras med idrottens ”ansikte”?

Jag njuter av att Grahn inte släpper sitt analytiska sinne utan fyller på med bild efter bild som kan utmana vårt sätt att se på relationer inom och mellan kön och inom det område som är i fokus för hennes avhandling – där vi så sällan utmanar den grundläggande normen.

I det senaste numret av *Genusperspektiv* (02/09) lyfts fram att medicin är det område inom Vetenskapsrådet som minst efterfrågar genusaspekten, åtminstone om man läser av detta i termer av ”beviljningsgraden”. Tänk ett forskningsprojekt som på allvar utmanar konstruktionerna av den biologiska och kulturella kroppen. Då kanske läromedlen kring ungdomars träning och deras pubertetsutveckling skulle ses i nytt ljus.

© Suzanne Lundvall 2009.

Köp boken från Göteborgs Universitetsbibliotek

Kjøp boken fra Göteborgs Universitetsbibliotek

Køb bogen fra Göteborgs Universitetsbibliotek

Buy this book from Amazon.co.uk

Buy this book from Amazon.com